

УДК 338.439.01:330.161(447)

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.215.245-252>**Глубіш Л.Я.**

кандидат економічних наук

Львівський національний університет

ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Glubish Lesya

PhD in Economic Sc.

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine

and Biotechnologies Lviv

<https://orcid.org/0000-0002-4042-5199>

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КОНТУРІВ КОНТИНУУМУ РИНКОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СИСТЕМНІЙ ТРІАДІ СФЕРИ ПРОДОВОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

У статті теоретично обґрунтовано контури континууму тристоронньої ринкової взаємодії, спроможні гарантувати дихотомічну рівновагу в сфері продовольчого забезпечення України, що свідчить про гармонійність її функціонування на засадах оптимальності. Побудовано модель досягнення справедливого компромісу економічних інтересів трьох сторін ринку, діапазон толерантності яких обмежено коридором субоптимального лімітуючих критеріїв у кожній з трьох двовимірних площин системної тріади, що дозволило візуалізувати механістичність взаємозумовленості змін у них та довести доцільність визначення порогових значень обмежувальних критеріїв за-для недопущення регресивних змін спроможних створити загрозу продовольчій безпеці країни. Практична значущість результатів окреслюється перспективами їх використання у державній агропродовольчій політиці орієнтованій на досягнення продовольчого благополуччя.

Ключові слова: континуум, гармонізація ринкової взаємодії, системна тріада, дихотомічна рівновага, оптимум, субоптимум, песимум, діапазон толерантності, справедливий компроміс, економічні інтереси, стейкхолдери.

THEORETICAL JUSTIFICATION OF THE CONTOURS OF THE MARKET INTERACTION CONTINUUM WITHIN THE SYSTEMIC TRIAD OF UKRAINE'S FOOD SUPPLY SECTOR

This article provides a theoretical justification for the contours of a continuum of tripartite market interaction capable of ensuring a dichotomous equilibrium in Ukraine's food supply sector, which demonstrates the harmonious functioning of this system based on the principle of optimality. The relevance of this research topic stems from the prolonged food shortages affecting the Ukrainian population and the lack of an effective mechanism for addressing imbalances in the domestic food market.

The purpose of this article is to provide a theoretical justification for the contours of a three-way market interaction continuum capable of ensuring a dichotomous equilibrium in Ukraine's food supply sector, which will demonstrate the harmony of its functioning based on the principle of optimal economic outcomes, as visualized in the form of a simulation model.

The objective was achieved through the use of general scientific and specific methods, namely: the systems approach, supplemented by the method of comprehensive analysis; simulation modeling, supplemented by the method of multivector optimization; and the method of successive approximations, combined with the method of interval economic-mathematical modeling.

A model has been developed for achieving a fair compromise among the economic interests of the three market parties, whose tolerance range is bounded by the suboptimal corridor of limiting criteria in each of the three two-dimensional planes of the systemic triad, which made it possible to visualize the mechanistic interdependence of changes within them and to demonstrate the feasibility of determining threshold values for the limiting criteria in order to prevent regressive changes capable of threatening the country's food security. The compromise scheme is based on the principle of equality

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Глубіш Л.Я., 2026

of marginal losses, which entails successive concessions by market participants, thereby keeping the values of economic effects within suboptimal limits, which represent the marginally acceptable bounds of the amplitude of fluctuations in their numerical values in the two-dimensional planes of market interaction. In seeking a compromise solution to the food security trilemma, an algorithm for achieving it has been developed through the alternating use of two regulatory contours: one that is optimal for assessing economic effects and one that is harmonious in terms of the coherence of economic processes. The trinity of the market mechanism has been demonstrated by explaining the logic of the interdependence of changes across various two-dimensional planes, through a justification of the causality of fluctuations in economic interest indicators within suboptimal intervals. The scientific novelty lies in the development of a conceptually new model of market functioning based on the principle of integrity—that is, trinity. The practical significance of the results is defined by the prospects for their application in state agri-food policy aimed at achieving food well-being.

Keywords: continuum, harmonization of market interactions, systemic triad, dichotomous equality, optimum, suboptimum, pesimum, tolerance interval, fair compromise, economic interests, stakeholders.

JEL classification: D21, D50, D60, D64, D74, I31, Q18, P52.

Постановка проблеми. Негативні явища, властиві сучасній економічній системі, навіть політична криза, що переросла у повномасштабну війну, вказують на розбалансування роботи ринкового механізму національної економіки. Воно знаходить своє відображення в усіх галузевих ринках, однак найбільш помітними є регресивні зміни на ринках товарів першої необхідності, насамперед, продовольчих. Їх пролонгована дія може спричинити продовольчу кризу всередині країни, спричинену дисбалансом експортно-імпортних операцій продуктів харчування, а тому вимагає від представників наукових кіл зосередити увагу на напрацюванні алгоритмів усунення продовольчих обмежень властивих для українського суспільства. Попри ресурсний потенціал держави вони мають місце через відсутність комплексних досліджень покликаних довести механістичність економічних явищ та процесів у тристоронній взаємодії. Розуміння їх природи дозволило б своєчасно виявляти дисбаланси, що формують загрозу вітчизняній продовольчій безпеці, й своєчасно усувати їх.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З огляду на нагальність проблеми, вітчизняні науковці вже тривалий період часу напрацьовують схеми узгодження інтересів як на мікро так і на макрорівні, особливо цікавою є її інтерпретація у працях В. І. Варцаби та Л. Л. Лазебник [1; 2; 5]. Зокрема Нікішина О. В. розглядає його як критерій раціональності економічних відносин [6], а Л. І. Панкова як обов'язкову умову підвищення якості життя [7]. Автор статті тривалий час працює над напрацюванням дієвої моделі гармонізації тристоронньої ринкової взаємодії, застосовуючи стейкхолдерський підхід [3; 4], беручи за основу науковий доробок В. І. Варцаби щодо можливостей її досягнення в економіці добробуту [2] й враховуючи соціально-психологічні аспекти трансформації принципів ринкової взаємодії [8]. Популярною є дана проблематика серед наукової молоді [9], що поруч із жвавим науковим диспутом за цією темою вказує на її затребуваність у часі.

Попри значний масив досліджень, ключова невіршена проблема – це застаріла діалектична методологія, яка унеможливорює візуалізацію тристоронньої ринкової взаємодії як цілісної (системної) тріади. Вітчизняною академічною наукою не напрацьовано комплексного підходу спроможного пояснити циклічність її функціонування, як макросистеми, через каузальність

економічних ефектів у трьох її двовимірних площинах. Досі поза фокусом уваги вітчизняних дослідників залишається напрацювання практичних алгоритмів досягнення потрібної дихотомічної рівноваги в континуумі тристоронньої ринкової взаємодії, що є свідченням її гармонізації на засадах оптимізації економічних ефектів. Без напрацювання механізмів досягнення справедливих компромісів між сторонами ринку. з урахуванням вітчизняної специфіки, сценарний аналіз та забезпечення продовольчої безпеки України залишаються методологічно незабезпеченими.

Мета статті – теоретично обґрунтувати контури континууму тристоронньої ринкової взаємодії, спроможні гарантувати дихотомічну рівновагу в сфері продовольчого забезпечення України, що свідчитиме про гармонійність її функціонування на засадах оптимальності економічних ефектів, візуалізованої у вигляді імітаційної моделі.

Методи дослідження. Даний науковий пошук базується на методологічних засадах тріалектики, тоді як поставленої мети було досягнуто завдяки використанню загально-наукових та специфічних методів наукового дослідження, а саме: системний метод використано для розуміння сфери продовольчого забезпечення як системної цілісності; метод комплексного аналізу дозволив довести механістичність економічних процесів та явищ у трьох її двовимірних площинах системної тріади; завдяки методу імітаційного моделювання видалося можливим візуалізувати саму системну тріаду; використовуючи метод багатовекторної оптимізації, обґрунтовано взаємозумовленість агрегованих економічних ефектів. Досягнення справедливого компромісу між сторонами ринкової взаємодії пояснено за допомогою методу послідовних поступок; «зони справедливого компромісу» визначено методом інтервального економіко-математичного моделювання, що дозволило встановити порогові значення лімітуючого критерію для кожного континууму дихотомії ринкової взаємодії.

Виклад основних результатів дослідження. Сучасна держава, прагнучи до гармонійних пропорцій, досягнення яких закладає основу для компромісу між критеріями оптимізації та максимізації, формує бачення комбінованого впливу на сферу продовольчого забезпечення, який, базуючись на поперемінному використанні двох контурів регулювання: оптимального

та гармонійного [10], дозволяє втілити ідею гармонізації тристоронньої ринкової взаємодії шляхом оптимізації її параметрів та структуризації ринкового простору. Оптимальний контур доцільно застосовувати при оцінці економічних ефектів у двовимірних площинах системної тріади, а гармонійний – когерентності економічних процесів.

Виходячи з розуміння механістичності тристоронньої ринкової взаємодії множини стейкхолдерів сфери продовольчого забезпечення, базисом якої є тріадична функціональна конструкція, її модель у формі системної (цілісної) тріади набуває обрисів трикутника, побудова якого передбачає з'єднання між собою в єдине ціле трьох відрізків, уособлюючих двосторонню взаємодію між трьома сторонами ринку. Вони є своєрідними континуумами в координатах «економічний егоїзм – економічний альтруїзм» у трьох двовимірних площинах: «виробник-споживач», «держав-виробник», «держав-споживач». При цьому «економічний егоїзм» (ЕЕ), визначений як гіпертрофовані агреговані економічні інтереси стейкхолдерів суб'єктно-функціональної складової, які ставлять їх вище за агреговані економічні інтереси стейкхолдерів інших суб'єктно-функціональних складових, є одним із крайніх виявів прагнення їх задоволення в екстремумі, тобто максимізації економічної вигоди від ринкової взаємодії, що відображається у стратегії їхньої економічної поведінки. Тоді як «економічний альтруїзм» (ЕА) – це здатність стейкхолдерів однієї суб'єктно-функціональної складової системної тріади ... безкорисливо «жертвувати» своїми агрегованими економічними інтересами на користь стейкхолдерів інших суб'єктно-функціональних складових, що супроводжується відповідною економічною поведінкою, яка складається з постійних поступок. Звідси економічний егоїзм слід інтерпретувати як вигравш, а економічний альтруїзм – як програш. Точка збалансованості агрегованих економічних інтересів стейкхолдерів системної тріади демонструється позначенням ЗЕІ. Рух від позиції ЕЕ до ЗЕІ характеризується прогресом. Однак, за умови продовження руху від ЗЕІ у бік протилежної сторони ринкової взаємодії й подальше «жертвування» власними агрегованими економічними інтересами на користь її стейкхолдерів – ринкова взаємодія у двовимірній площині набуде ознак економічного альтруїзму, який матиме наслідком регресивні зміни для стейкхолдерів цієї сторони ринку у двосторонній взаємодії та неминуче призведе до економічних дисбалансів у триєдиному економічному просторі сфери продовольчого забезпечення, що супроводжуватиметься короткочасністю отриманої економічної вигоди від тристоронньої ринкової взаємодії й низький рівень задоволеності економічних потреб стейкхолдерів її суб'єктно-функціональних складових, оскільки різке економічне піднесення для однієї сторони ринку означатиме різкий економічний спад для іншої. Прагнучи максимізувати економічну вигоду від продовольчого забезпечення, стейкхолдери намагаються перебувати в зоні економічного егоїзму. За

умови їх опортуністичної поведінки, яка набуває ознак антагонізму, тріадна парадигма гармонізації тристоронньої ринкової взаємодії перевтілюється в діадну, що веде до поглиблення протиріч, виникаючих в процесі продовольчого забезпечення, актуалізуючи потребу розроблення та впровадження методичного й методологічного інструментарію збалансування агрегованих економічних інтересів стейкхолдерів трьох сторін ринку. Він дасть змогу оцінити рівень оптимізації економічних ефектів, як у двовимірних площинах, так і інтегрального її ефекту у системній тріаді загалом. Усвідомлення того, що на результат двовимірної ринкової взаємодії «держав-виробник» та «держав-споживач» впливає економічний ефект, отриманий від товарообмінних процесів у площині «виробник-споживач», дає підстави стверджувати, що діалектичний взаємозв'язок агрегованих економічних інтересів та економічних ефектів, які є результатами їх реалізації у двовимірних площинах, дозволяє зрозуміти природу ланцюга економічних піднесень (прогресів) та спадів (регресів) у продовольчому забезпеченні України (рис. 1).

Таким чином, інтерпретація ринкової взаємодії як цілісної єдності та виділення в ній трьох сторін ринку, стейкхолдери яких становлять об'єкт дослідження, наближає до усвідомлення, що їх ринкова взаємодія у двовимірних площинах відбувається на засадах законів діалектики, відповідно до яких відносини, спрямовані або на нарощування характеристик, або на зниження досягнутих параметрів [10, С. 21].

Сфера продовольчого забезпечення, як системна тріада, функціонує не за принципом середнього, а обмежувального критерію, який і є причиною продовольчих обмежень, оскільки ним може бути не обов'язково критерій, вагомість впливу якого є низькою, а й високою, тобто надмірний вплив одного з критеріїв може пригнічувати зростання ступеня впливу іншого, необхідного для досягнення бажаного рівня економічного ефекту як у двовимірних площинах, так і інтегрального ефекту – продовольчої безпеки і побудови гармонійного ринкового простору. У свою чергу, діапазон між критеріями, вагомість впливу одного з яких є мінімальною, а іншого – максимальною, визначає рівень її толерантності (стійкості), як економічної системи, до лімітуючого (обмежувального) критерію. Переслідуючи цілі гармонізації ринкової взаємодії у трьох двовимірних площинах, слід вдатися до методу послідовних поступок, який використовується, коли необхідно знайти своєрідне ідеальне рішення, суть якого полягає у виборі не найбільш бажаного ефекту з їх множини, а оптимального, отриманого в результаті знаходження можливих варіантів узгодження економічних потреб, здатного попередити конфлікт агрегованих економічних інтересів з одного боку, а з іншого – гармонізувати ринкову взаємодію стейкхолдерів сфери продовольчого забезпечення України шляхом оптимізації економічних ефектів з огляду на взаємозв'язок та взаємозалежність її суб'єктно-функціональних складових.

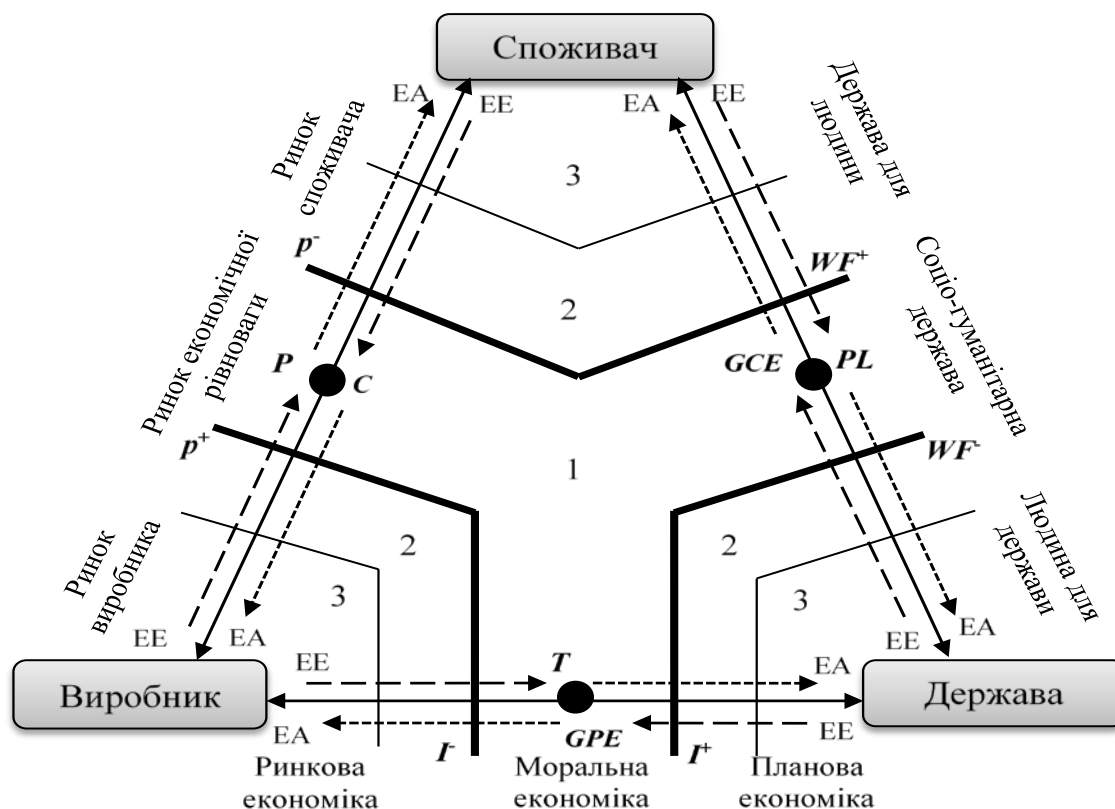

Рис. 1. Параметри гармонізації ринкової взаємодії стейкхолдерів цілісної тріади сфери продовольчого забезпечення*

Умовні позначення: P (Profitability) – рівень рентабельності продукції; C (Cost) – частка витрат на харчування у бюджеті домогосподарств; p (Price) – індекс споживчих цін на продукти харчування; T (Taxes) – ставки оподаткування; GPE (Government Producer Estimate) – державна підтримка товаровиробника; I (Inflation) – рівень інфляції; GCE (Government Consumer Estimate) – державна підтримка споживача; WF (Wage Floor) – визначений законом мінімум зарплатні; FSS (level of food self-sufficiency) – рівень самозабезпеченості продовольством; EA – економічний альтруїзм; EE – економічний егоїзм; 1 – зона субоптимуму; 2 – зона песимуму; 3 – критична зона.

Джерело: розробка автора.

Складність досліджуваної проблеми полягає в тому, що досягти оптимуму одразу для усіх трьох сторін ринку у кожній двовимірній площині тристоронньої ринкової взаємодії практично не можливо, оскільки він досягається тоді, коли необхідні для цього граничні умови у всіх площинах одночасно рівні. Розуміючи це, раціонально визначити не точний оптимум, а потенційні субоптимальні границі коливання економічних ефектів. Вони уособлюють гранично допустимі межі амплітуди коливань їх числових значень у двовимірних площинах. Коливання числових значень агрегованих економічних ефектів у межах окресленого «граничного коридору» можливе за умови досягнення справедливого компромісу між сторонами взаємодії про збалансування агрегованих економічних інтересів у даній двовимірній площині, а, отже, про часткову гармонізацію тристоронньої ринкової взаємодії. Ключовим поняттям, покладеним в основу її оцінювання, буде частота досягнення справедливого компромісу між двома сторонами ринкової взаємодії стосовно її предмета – економічного ефекту. Коливання усіх економічних ефектів у субоптимальних межах трьох двовимірних площин одночасно буде свідчити про гармонізацію тристоронньої ринкової взаємодії стейкхолдерів сфери продовольчого забезпечення, що характеризується досягненням системної стабільності надходження продуктів харчування належної якості, в

оптимальній кількості для усіх верств населення, на що вказуватиме високий показник продовольчої безпеки держави. У свою чергу «граничні коридори» слід називати «зонами справедливого компромісу» або «областями компромісів».

Логічним продовженням є виявлення лімітуючого критерію для стейкхолдерів кожної двовимірної площини економічного простору сфери продовольчого забезпечення. Встановлення та обґрунтування ймовірної їх взаємозумовленості дозволить простежити як зміни в одній двовимірній площині провокують зміни в інших. При цьому лімітуючі фактори слід вказувати зі знаком «+», коли їхнє значення прямує до максимуму, або «-», – коли до мінімуму. Не менш важливо встановити порогові значення кожного обмежувального критерію. Вони будуть слугувати субоптимальними граничними межами коливань економічних ефектів, в яких заінтересовані стейкхолдери кожної зі сторін ринку. Тому наступним кроком є виокремлення економічних ефектів з їх множини, які можна використати в якості параметрів гармонізації тристоронньої ринкової взаємодії. Їх коливання в оптимально допустимих межах «граничних коридорів» кожної двовимірної площини свідчатиме про часткове або повне її досягнення у триєдиному економічному просторі сфери продовольчого забезпечення України.

Справедливим прийнято вважати такий компроміс,

за якого відносний рівень погіршення критеріального параметру для стейкхолдерів однієї сторони ринку не перевищує відносного рівня його покращення для стейкхолдерів протилежної сторони ринкової взаємодії у двовимірних площинах. При цьому слід зважати на зміни у інших двовимірних площинах, до яких призведуть подібні коливання. Для песимуму ринкової взаємодії характерна опортуністична економічна поведінка стейкхолдерів протилежних сторін ринку, яка веде до поглиблення протиріч. Переміщення числового значення економічного ефекту ринкової взаємодії до критичної зони свідчить про те, що вона набуває ознак антагонізму. Компромісне рішення, маючи в своїй основі принцип рівності граничних жертв, досягається через послідовні поступки, завдяки чому стає зрозумілою схема компромісу, а саме: якою ціною поступки в одному критерії стейкхолдерами однієї сторони ринку, отримується вииграш стейкхолдерами іншої у кожній з трьох двовимірних площин сфери продовольчого забезпечення.

Враховуючи національні особливості продовольчого забезпечення населення та специфіку тристоронньої ринкової взаємодії вважаємо, що індикатори агрегованих економічних інтересів стейкхолдерів сторін ринку слід ідентифікувати, скомбінувавши їх з лімітуючими критеріями, для кожної двовимірної площини наступним чином:

- у двовимірній площині «виробник-споживач» економічним ефектом для виробника буде рівень рентабельності, а для споживача – частка витрат на продукти харчування у сімейному бюджеті, звідси обмежувальним критерієм досягнення дихотомічної рівноваги слугуватиме рівень споживчих цін на продукти харчування, коливання зазначених економічних ефектів у гранично допустимих межах якого свідчатиме про ведення виробником прибуткової підприємницької діяльності та спроможність споживача заощаджувати кошти або витрачати їх на задоволення інших споживчих потреб завдяки зниженню частки витрат на харчування;

- на оптимальний формат ринкової взаємодії у двовимірній площині «виробник-держава» вказуватиме коливання ставок оподаткування, в яких заінтересована держава, та частки видатків з державного бюджету на підтримку товаровиробника, розбалансованість яких дозволить виробнику збільшити частку на ринку продовольства, посиливши свою економічну владу, яка буде проявлятися, у тому числі і через

цінову політику, такий ризик вимагатиме від держави використати, в якості інструмента регулювання обсягу грошової маси в обороті прихований податок – інфляцію, яка, утримуючи платоспроможність національної валюти, формуватиме «граничний коридор» коливання зазначених економічних ефектів;

- оскільки споживач у ринковій взаємодії займає пасивну позицію через низьку щільність господарсько-економічних зв'язків – йому властива реактивна економічна поведінка, тому ефект ринкової взаємодії для цієї сторони ринку слід трактувати не як результат, а швидше наслідок, негативний вплив якого на інтегральний ефект тристоронньої ринкової взаємодії до мінімуму покликана звести держава, тому двовимірну площину «держава-споживач» будуть характеризувати рівень самозабезпеченості продовольством та рівень субсидованості населення, тоді як «область справедливого компромісу» між сторонами ринку визначатиме законодавчо-обґрунтований рівень бідності.

Квазі-отимальну множину ймовірних сценаріїв гармонізації ринкової взаємодії можна описати наступним чином: встановлення цін у двовимірній площині «виробник-споживач» на рівні, що гарантує виробнику високий рівень рентабельності, для споживача означатиме зростання відсотка витрат на задоволення продовольчих потреб. Це змусить державу в особі Уряду вдатися до державного регулювання рівня бідності та рівня інфляції, як інструментів відновлення економічного паритету з метою недопущення продовольчої кризи.

Граничні умови максимального продовольчого благополуччя є не більш, ніж системою рівнянь, що повинна бути розв'язана для визначення невідомих індексів цін, інфляції та заробітної плати, тому на макрорівні рівність граничних жертв є головною умовою гармонійної ринкової взаємодії, оскільки є тим інструментом, який дозволяє оптимізувати, отримані в її процесі економічні ефекти. Це спонукає до напрацювання методики теоретико-прикладних засад гармонізації ринкової взаємодії через побудову економіко-математичної моделі визначення «зони справедливого компромісу» для кожної двовимірної площини сфери продовольчого забезпечення, що дозволить встановити порогові значення лімітуючого критерію, які для кожного континууму дихотомії ринкової взаємодії у її системній тріаді можна записати у вигляді задачі лінійного програмування з інтервальними коефіцієнтами:

$$[p_{it}^-; p_{it}^+] \xrightarrow{i=1, \dots, n} \min \quad (1)$$

$$[WF_t^-; WF_t^+] \xrightarrow{\Delta} \max \quad (2)$$

$$[I_t^-; I_t^+] \xrightarrow{\Delta} \min \quad (3)$$

де:

i – вид товару;

t – звітний період;

n – кількість товарів у споживчому кошику;

Δ – зміна (динаміка).

Побудована параметрична модель вказує на те, що кожен стейкхолдер сфери продовольчого забезпечення має дотримуватись мінімаксної стратегії, суть якої зводиться до мінімізації можливих втрат від ринкової взаємодії. Суть критерію мінімаксу полягає в тому, що простір взаємодії, формуючи умови для отримання інтегрованого економічного ефекту на мінімальному рівні, дозволяє задовольнити економічні потреби його стейкхолдерів на максимальному. Мінімальний рівень встановлюється державою і має правовий статус, який відображає мінімально допустимий рівень продовольчої безпеки (граничний або критичний – 17 %), здатний гарантувати виживання нації. Максимальний рівень визначається можливостями ресурсного потенціалу для максимального задоволення економічних потреб через споживання економічних благ виражений в якості економічних ефектів. Практична значущість викладених методичних положень полягає у забезпеченні полікритеріальної оцінки рівня гармонізації тристоронньої ринкової взаємодії, завдяки якій у двовимірних площинах можна отримати економічні ефекти за значенням максимально наближеним до оптимального.

Причиною відхилення економічних ефектів у бік однієї зі сторін ринку, буде використання обмежувального критерію, віддаленого за значенням від встановленої порогової межі, що призведе до регресивних змін, які будуть становити реальну загрозу продовольчій безпеці країни, оскільки спричинять аритмічність економічних процесів, яка матиме наслідком диспаритет товарообмінних операцій, що проявиться розбалансуванням роботи триєдиного механізму продовольчого ринку, що супроводжуватиметься хаотичністю господарських зв'язків між стейкхолдерами сфери продовольчого забезпечення України та негативно позначиться на її стійкості до зовнішніх впливів.

Висновки. З огляду на багатогранність тристоронньої ринкової взаємодії стейкхолдерів й високий рівень складності процесу продовольчого забезпечення, ідея гармонізації має стати визначальною умовою напруження єдиного підходу структурування цієї багатоаспектності та мінімізації ризиків виникнення конфлікту агрегованих економічних інтересів, цілей і цінностей стейкхолдерів, оскільки це може спричинити дисбаланси у тристоронній ринковій взаємодії та диспропорції в тривимірному економічному просторі сфери продовольчого забезпечення, створивши серйозні загрози продовольчій безпеці України.

Задача подальшого наукового пошуку зводиться до

з'ясування того як в українських реаліях, за умови зростання цін на продовольство випереджаючими темпами порівняно з темпами підвищення заробітної плати, спричиненого застосуванням державою інфляції в якості прихованого податку, досягти продовольчого благополуччя, адже відомо, що кожен відсотковий пункт підвищення цін на продукти харчування штовхає все більше людей за межу бідності. Цілком логічно прямування обмежувальних критеріїв до максимуму у двовимірних площинах: «виробник-споживач» і «держава-виробник», стимулює підвищення рівня зайнятості населення. Однак для українського суспільства характерна парадоксальна ситуація: виробники обирають тіньовий бік економіки, а споживачі намагаються самостійно забезпечити себе базовими продуктами харчування, ведучи особисте господарство. Причина парадоксу – зайняті почуваються бідними через зростання частки витрат на споживання продуктів харчування, спричиненого підвищенням цін та ростом інфляції. Не бажаючи «жертвувати» задоволенням інших, не менш важливих, економічних потреб, вони вимагають підвищення заробітної плати з огляду на «здорожчання життя», а не якісне чи кількісне підвищення продуктивності власної праці, що призводить до зростання витрат виробництва та вимагає чергового підвищення цін – таку ситуацію називають інфляційною спіраллю «заробітна плата – ціна» [11, С. 65]. З метою забезпечення стійкості вітчизняної сфери продовольчого забезпечення слід напрацювати алгоритм виходу з цього «замкнутого кола», з'ясувавши, що дозволить попередити регресивні зміни в її економічній площині. Бідність серед працюючих – катастрофічна річ, яка ламає суспільний уклад. Населення прагне отримувати заробітну плату у стабільній валюті – це головна причина маятникової міграції, тому зростання цін й інфляція супроводжуються зростанням безробіття в Україні. Позитивна динаміка цін на продукти харчування на вітчизняному ринку продовольства, зумовлена прагненням продуцентів максимізувати прибуток, що є інструментом попередження фінансових ризиків, спроможним гарантувати для них фінансову свободу в умовах, пропонуваніх вітчизняними банками високовартісних кредитів з огляду на відносно низьку купівельну спроможність доходів населення України та нестабільність української гривні.

Декларація про використання III. При підготовці даної статті інструменти штучного інтелекту авторами не використовувалися.

Список використаних джерел:

1. Варцаба В. І. Синергетична парадигма гармонізованого управління людськими ресурсами соціально-економічних систем. Проблеми економіки. 2015. № 2. С. 247-252. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2015-2_0-pages-247_252.pdf
2. Варцаба В. І. Щодо ідентифікації основних можливостей удосконалення і гармонізації стосунків агентів ринку в економіці добробуту. Теоретичні проблеми економіки та управління. 2014. № 1(9). С. 67-72. URL: <https://www.eung.nung.edu.ua/index.php/ecom/article/view/193/180>
3. Глубіш Л. Я. Імітаційні моделі як інструменти візуалізації формування гармонійного ринку продовольства. Науковий вісник Полісся. 2019. № 2(18). С. 22-30. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-2\(18\)-22-30](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-2(18)-22-30) URL: <https://ir.stu.cn.ua/server/api/core/bitstreams/69ad6788-b18d-482d-905d-c053d9ebfeb7/content> (дата

звернення: 10.05.26).

4. Глубіш Л. Я. Детермінанти гармонізації тристоронньої ринкової взаємодії стейкхолдерів сфери продовольчого забезпечення України. Причорноморські економічні студії. 2020. № 7. С. 33-37. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.51-5>

5. Лазебник Л. Л. Економічні інтереси в системі механізмів державного впливу на економіку. Economics Bulletin. 2019. № 2. С. 18-28. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/66.018>

6. Нікішина О. В. Баланс інтересів: критерій раціональності економічних відносин (на прикладі державного ринку зерна). Економіка харчової промисловості. 2010. № 4. С. 42-48. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/b7716295-372c-4937-bb42-9ab251cc8a3f/content>

7. Панкова Л. І. Консолідація та гармонізація економічних інтересів як детермінанти підвищення якості життя населення регіону. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Т. 30(69), № 6. С. 86-91. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/69-6-16>

8. Піцикевич В. В., Гжебовський Я. Е., Гараджін Т. С., Дементьев С. В., Пастернак І. М., Тихонов В. О., Повстин О. В. Психологічні моделі гармонізації інтересів сторін як факторів розвитку економічних кластерів. Академічні візії. 2023. Вип. 24. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.12515614>

9. Трусова А. О. Особливості гармонізації економічних інтересів сільськогосподарських підприємств та держави. XI Всеукраїнська науково-технічна конференція здобувачів вищої освіти ТДАТУ. Факультет економіки та бізнесу : матеріали XI Всеукр. наук.-техн. конф., (Запоріжжя, 11-12 квітня 2024). Запоріжжя : ТДАТУ, 2024. С. 137-139. URL: <https://www.tsatu.edu.ua/et/wp-content/uploads/sites/33/zbirnyk-2024-studentiv.pdf#page=137>

10. Завадський Й., Попова В. Вплив регулювання на природу циклічності макросистем. Економіка України. 2004. № 6. С. 20-25.

11. Приходько В. П., Шинкар В. А. Макроекономіка : навчальний посібник. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2014. 248 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/0278a913-0d81-4e39-b52d-7e3443a79ff7>

References:

1. Vartsaba, V. I. (2015). Synergetychna paradyhma harmonizovanoho upravlinnia ludskymy resursamy sotsialno-ekonomichnykh system [The Synergistic Paradigm of Harmonized Human Resource Management in Socioeconomic Systems]. Problemy ekonomiky (2), 247-252. https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2015-2_0-pages-247_252.pdf [in Ukrainian].

2. Vartsaba, V. I. (2014). Shchdo identyfikatsii osnovnykh mozhlyvostei udoskonalennia i harmonizatsii stosunkiv ahentiv rynku v ekonomitsi dobrobutu [About identifying key opportunities for improving and harmonizing relationships among market agents in the welfare economy]. Teoretychni problem ekonomiky ta upravlinnia. 1 (9), 67-72. URL: <https://www.eung.nung.edu.ua/index.php/ecom/article/view/193/180> [in Ukrainian]

3. Glubish, L. Ya. (2019). Imitatsiini modeli yak instrumenty vizualizatsii formuvannia harmoniinoho rynku prodovolstva [Simulation Models as Tools for Visualizing the Development of a Harmonious Food Market]. Naukovyi visnyk Polissia. 2 (18), 22-30. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-2\(18\)-22-30](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2019-2(18)-22-30) URL: <https://ir.stu.cn.ua/server/api/core/bitstreams/69ad6788-b18d-482d-905d-c053d9ebfeb7/content> [in Ukrainian].

4. Glubish, L. Ya. (2020). Detrminanty harmonizatsii trystoronnoi rynkovoї vzaimodii steikholderiv sfery prodovolchoho zabezpchennia Ukrainy [Determinants of Harmonization in the Tripartite Market Interaction Among Stakeholders in Ukraine's Food Supply Sector]. Prychornomorski ekonomichni studii. (7), 33-37. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.51-5> [in Ukrainian].

5. Lazebnyk, L. L. (2019). Ekonomichni interesy v systemi mehanizmv derzhavnoho vplyvu na ekonomiku [Economic Interests in the System of Mechanisms for Government Influence on the Economy]. Economics Bulletin. (2), 18-28. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/66.018> [in Ukrainian].

6. Nikishyna, O. V. (2010). Balans interesiv: kryterii ratsionalnosti ekonomichnykh vidnosyn (na prykladi derzhavnoho rynku zerna) [Balance of Interests: A Criterion for the Rationality of Economic Relations (Using the State Grain Market as an Example)]. Ekonomika kharchovoi promyslovosti. (4), 42-48. URL: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/b7716295-372c-4937-bb42-9ab251cc8a3f/content> [in Ukrainian].

7. Pankova, L. I. (2019). Konsoliditsia ta harmonizatsia ekonomichnykh interesiv yak determinanty pivishchennia yakosti zhyttia naselennia rehionu [Consolidation and Harmonization of Economic Interests as Determinants of Improving the Quality of Life for the Region's Population]. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskogo. Ceria: Ekonomika i upravlinnia. I. 30 (69). (6), 86-91. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/69-6-16> [in Ukrainian].

8. Pitsykevych, V. V., Gzhebovskii, Ya. E., Garadzhin, T. S., Dementiev, S. V., Pasternak, I. M., Tykhonoe V. O. & Povstyn O. V. (2023). Psyhologichni modeli harmonizatsii interesiv storin yak faktoriv rozvytku ekonomichnykh klasteriv [Psychological Models of Harmonizing the Interests of the Parties as Factors in the Development of Economic Clusters]. Akademichni vizii. (24), DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.12515614> [in Ukrainian].

9. Trusova, A. O. (2024). Osoblyvosti harmonizatsii ekonomichnykh interesiv silskohospodarskykh pidpriemstv

ta derzhavy [Features of Harmonizing the Economic Interests of Agricultural Enterprises and the State]. Materialy XI Vseukrainskoi naukovo-tekhnichnoi konfrentsii zdobuvachiv vyshchoi osvity TDATU. Fakultet ekonomiky ta biznesu. 11-12 april 2024. Zaporizzhia: TDATU, 137-139. <https://www.tsatu.edu.ua/et/wp-content/uploads/sites/33/zbirnyk-2024-studentiv.pdf#page=137> [in Ukrainian].

10. Zavadskyi, Y. & Popova, V. (2004). Vplyv rehuliuвання na pryrodu tsyklichnosti makrosystem [The Impact of Regulation on the Nature of Cyclicity in Macrosystems]. *Ekonomika Ukrainy*. (6), 20–25 [in Ukrainian].

11. Prykhodko, V. P. & Shynkar, V. A. (2014). Makroekonomika [Macroeconomy]. Handbook. Poligrafcentr «Lira» URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/0278a913-0d81-4e39-b52d-7e3443a79ff7> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 03.07.2026 р.

Дата прийняття статті до друку: 24.07.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.08.2026 р.

Стаття поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.